

ภาคเศรษฐกิจนอกระบบ: ทางออกของผู้หญิงยากจนและด้อยโอกาส

โดย นภัส ศิริสัมพันธ์ กอริตอน

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่สตรีมีอัตราส่วนร่วมในการทำงานสูงกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (เกินกว่าร้อยละ 70) ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งไม่กีดกันแรงงานสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน ทั้งในภาคเกษตรและนอกเกษตร สตรีไทยในระดับล่าง โดยเฉพาะในชนบทค่อนข้างมีอิสระในการประกอบกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมาแต่โบราณ โดยเฉพาะในรูปของการค้าขาย เล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นรายได้เสริมนอกเหนือจากการเกษตร ซึ่งแต่ก่อนเป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง

ในยุคแห่งการพัฒนาประเทศ ในช่วงระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต จากเกษตร ไปสู่อุตสาหกรรม การใช้แรงงานสตรีได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นกัน แรงงานสตรีได้ถูกถ่ายเทจากภาคเกษตรไปสู่อุตสาหกรรม และบริการ เพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก สัดส่วนการมีงานทำในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของสตรี มีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด จาก 77.8% ต่อ 22.3% ในปี พ.ศ.2519 (ช่วงปลายแผนฯ 3) ไปเป็น 56.7% ต่อ 43.3% ในปี พ.ศ.2532 (ช่วงแผนฯ 6) และ 38.9% ต่อ 61.1% ในปี พ.ศ. 2542 (ช่วงแผนฯ 8)

ในช่วงระยะเวลาของการพัฒนาประเทศสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม สตรีได้เริ่มเข้าสู่ตลาดแรงงานนอกภาคเกษตร ในอัตราที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่อัตราส่วนแรงงานสตรีภาคเกษตรกำลังลดลง

ข้อมูลจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2540-2542 โดยสำนักสถิติแห่งชาติระบุว่า ในปี พ.ศ.2542 มีสตรีประมาณ 14.4 ล้านคนที่อยู่ในกำลังแรงงาน ในจำนวนนี้เกินกว่า 60% หรือประมาณเกือบ 8 ล้านคน ทำงานอยู่ในกิจกรรมนอกเกษตร และเกือบทั้งหมด (94%) ทำงานในกิจกรรมประเภทการบริการ การค้าขาย และหัตถกรรม/อุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งในจำนวนนี้ประมาณการว่า จำนวนสองในสามทำงานอยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ในรูปของธุรกิจขนาดย่อม เช่น แผงลอยลอยชิ้น ขายอาหาร เครื่องดื่ม หรือเสื้อผ้า และในกลุ่มบริการได้แก่ ร้านตัดผม ตัดเสื้อ รับซักรีด และร้านอาหาร เป็นต้น

เนื่องจากแรงงานสตรีที่เข้าสู่ตลาดแรงงานประเภทดังกล่าว มีพื้นฐานเดิมเป็นเกษตรกร มีการศึกษาน้อย และขาดทักษะ จึงมีสภาพเป็นแรงงานไร้ฝีมือเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น โอกาสในการมีงานทำและสร้างรายได้ให้ตนเอง จึงถูกจำกัดให้อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อกลุ่มแรงงานสตรีเหล่านี้ เช่น เป็นธุรกิจขนาดย่อม (ใช้แรงงานไม่เกิน 10 คน) ไม่ต้องใช้แรงงานฝีมือ เน้นแรงงานคนมากกว่าเครื่องจักร และไม่มีกฎระเบียบในการจัดองค์กร หรือการเข้า-ออกจากรูทิจ เป็นต้น คุณลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ภาคเศรษฐกิจนอกระบบเป็นระบบเศรษฐกิจย่อยที่มีความยืดหยุ่นและคล่องตัวสูง เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมของแรงงาน สตรีในกลุ่มยากจนได้เป็นอย่างดี สตรีกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงการมีงานทำ ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบได้ในสถานภาพต่าง ๆ โดยไม่มีข้อจำกัดด้านอายุและระดับการศึกษา เช่นด้วยการเป็นเจ้าของกิจการในลักษณะธุรกิจขนาดย่อม ทำงานเพียงคนเดียว หรือทำงานส่วนตัว หรือช่วยธุรกิจของครอบครัว และเป็นลูกจ้างเอกชนในธุรกิจขนาดเล็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสถานะและสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีนั้น ๆ ในขณะที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน

ดังนั้น แม้แต่สตรีที่มีภาระที่ต้องดูแลลูกและครอบครัวอยู่กับบ้าน ก็สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานในเศรษฐกิจนอกระบบได้ เช่นด้วยการรับจ้างทำของ หรือเป็นแรงงานจ้างเหมาทำอยู่กับบ้าน สตรีที่แต่งงานแล้วและอพยพตามสามีไปหางานทำในเขตเมือง สามารถทำงานรับจ้างในธุรกิจประเภทต่าง ๆ หรือทำธุรกิจขนาดย่อมส่วนตัว เช่น การค้าและบริการ สตรีโสดซึ่งอพยพไปหา งานทำในเขตเมืองเป็นกลุ่มที่ไม่มีภาระครอบครัวในฐานะแม่บ้าน มีความคล่องตัวกว่าในอันที่จะเข้าสู่งานรับจ้างภาคเอกชน ในภาคการผลิต การค้า และบริการ และด้วยความยืดหยุ่นของระบบการจ้าง การเข้าและออกจากงานจึงสามารถทำได้โดยง่าย สตรีกลุ่มนี้จึงมีความเคลื่อนไหวแรงงาน ค่อนข้างสูงในลักษณะของการย้ายงานหรืออพยพตามฤดูกาลกลับภูมิลำเนา เพื่อช่วยงานเกษตรของครอบครัวธุรกิจ ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ ถึงแม้ว่าจะมีขนาดเล็ก และดูเหมือนไม่มีประสิทธิภาพ ในแง่ของมูลค่าเชิงเศรษฐกิจต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับประเทศ แต่ในความเป็นจริง การผลิตภายในระบบเศรษฐกิจย่อยซึ่งถูกจัดว่า "อยู่นอกระบบ" นี้ มีส่วนสำคัญอย่าง มากต่อการสร้างงานและการมีงานทำให้แก่ ประชากรในกลุ่มด้อยโอกาส โดยเฉพาะกลุ่มสตรีชนบท และสตรียากจนในเมือง นอกจากนี้ สินค้าและบริการซึ่งผลิตขึ้นภายในระบบนี้ ยังมีส่วนช่วยลดค่าครองชีพให้แก่ประชากรยากจน ให้สามารถซื้อหาสินค้า อาหาร และบริการต่าง ๆ ได้ในราคาถูก จึงทำให้สามารถอยู่รอดได้ในเขตเมือง

ในส่วนของผู้ประกอบการหรือผู้อยู่ในธุรกิจภายใต้ระบบนี้ ความสามารถเข้าถึงการมีงานทำได้โดยการสร้างงานให้ตนเอง หรือการเข้าถึงด้วยการเป็นลูกจ้างแรงงาน โดยไม่มีข้อจำกัดมากมาย ไม่เพียงแต่เป็นโอกาสหรือทางเลือกหนึ่งที่สร้างอาชีพ และรายได้ให้แก่กลุ่มสตรีด้อยโอกาสที่ยากจน และขาดทักษะเท่านั้น แต่ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้สตรีเหล่านี้สามารถสร้างอำนาจ ต่อรองและมีอิสระ หรือการพึ่งตนเองในเชิงเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง ซึ่ง ถือได้ว่าเป็นรากฐานที่สำคัญส่วนหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จุดอ่อนที่มีผลกระทบต่อสตรีของเศรษฐกิจนอกระบบคือ การขาดระบบการคุ้มครองแรงงาน จากการถูกเอารัดเอาเปรียบ และการขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาที่สตรีกลุ่มนี้มักประสบคือ ความไม่มั่นคงของการมีงานทำ และรายได้โดย เฉพาะเมื่อตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถ ทำงานได้ จากการชะงักงันของการทำงาน เช่นในกรณีที่ตนเองหรือสมาชิก ครอบครัวเจ็บป่วยต้องได้รับการดูแล หรือจากความชราภาพ.

.....
.....

การพัฒนาและภาวะความยากจนของสตรี

รศ.วิจิตร ระวังวงศ์

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ภาวะความยากจนของสตรี ตัวแปรหลักของความยากจนที่ยืนยันโดยงานวิจัยได้แก่ ขนาดของครัวเรือน อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ภาวะความยากจนของสตรีก็มีส่วนขึ้นอยู่กับตัวแปรข้างต้น ผสมกับปัจจัยอื่นบางประการซึ่ง สามารถอธิบาย โดยข้อเท็จจริงต่อไปนี้

1. ครอบครัวในชุมชนแออัดทั่วประเทศประมาณร้อยละ 28 มีสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยสตรีที่หย่าร้างมักต้อง เป็นฝ่ายรับภาระเลี้ยงดูบุตรตามลำพัง สตรีในชุมชนแออัดมักจะมีญาติที่ยากจนมาอาศัยอยู่ด้วย
2. สตรีโสดเป็นจำนวนมากต้องรับภาระเลี้ยงดูพ่อแม่และสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว โดยสัญญาติญาณของความเป็นลูกสาว จะมีการใช้จ่ายเพื่อตัวเองน้อยมาก
3. ครึ่งหนึ่งของแรงงานสตรีในภาคเกษตรมีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 750 บาท ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์เส้นแบ่งความยากจน หากจำเป็นต้องหารายได้ให้มากขึ้นก็ต้องพยายามไปหางานทำในเมืองใหญ่และส่งเงินมาให้ที่บ้าน
4. ค่านิยมที่ถือว่าสตรีมีความอ่อนด้อยกว่าบุรุษทำให้สตรีขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการต่าง ๆ ถูกเลือกปฏิบัติ และไม่ได้มีโอกาสให้ก้าวหน้าทางอาชีพและ รายได้
5. ความยากจนเป็นวัฒนธรรมย่อยของครอบครัวระดับล่างในสังคม ซึ่งหมายถึงครอบครัวที่บทบาทของสตรีและบุรุษแตกต่างกันมาก และเป็นไปในลักษณะที่บุรุษไม่ได้ดำเนินบทบาทในทางส่งเสริมครอบครัว
6. สตรีในชุมชนแออัดถึงร้อยละ 80 ทำงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ เช่น เป็นแม่ค้าหาบเร่ รับจ้าง รับงานมาทำที่บ้าน สตรีในชนบทก็เริ่มคุ้นเคยกับการรับงานมาทำที่บ้าน ซึ่งเป็นงานที่ได้รับค่าจ้างตามผลงาน เมื่อต้องการเงินมากก็ต้องทำงานวันละหลายชั่วโมง ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วย ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เริ่มเมื่อเดือนกรกฎาคม 2540 และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันเป็นสถานการณ์ที่ซ้ำเติม ภาวะความยากจนของสตรี เนื่องจากถูกเลิกจ้างและไม่ได้รับเงินชดเชยการถูกเลิกจ้างไม่ได้อะไรเลย ความเป็นปัญหาสำหรับคนเดียว แต่หมายถึงการไม่มีเงินส่งให้ที่บ้าน แม้จะประหยัดเพียงไรก็ยังขาดแคลน หากไม่ได้รับความช่วยเหลือ ผลกระทบจะเกิดขึ้น หลายทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาของบุตร วงจรของความยากจนจะวนเวียนอยู่โดยไม่มีวันจบสิ้น

การพัฒนาสตรีเพื่อลดภาวะความยากจนการพัฒนาประเทศโดยรวมตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีมักถูกวิจารณ์ว่า ทำให้คนรวยยิ่งรวยขึ้นและคนจนยิ่งจนลงแต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการพัฒนาสตรีทั้งโดยภาครัฐและเอกชนก็ได้ช่วยให้สตรีมีโอกาสมากขึ้นกว่าเดิม รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำแผนสตรีระยะยาว 20 ปี (2535-2554) กำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาสตรีเพื่อ บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะ 5 ปีซึ่งได้รับอนุมัติเป็นทางการจากคณะรัฐมนตรีเมื่อปี 2538 ในส่วนที่เกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและรายได้แผนระยะยาวได้วางกรอบนโยบายให้มี มาตรการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างบุรุษและสตรี ให้สตรีมีโอกาสเข้าถึงความรู้ด้านบริหารและจัดการ ส่งเสริมบทบาทในครอบครัวของบุรุษสนับสนุนให้สตรีรวมกลุ่มกันอย่าง ถาวรเพื่อเพิ่ม

อำนาจต่อรองปรับปรุงแก้ไขกฎหมายซึ่งขัดต่อสิทธิสตรี และรณรงค์ให้สตรีภูมิใจในความเป็นสตรีและให้ได้รับการยอมรับจากสังคมในทุกๆด้าน

องค์กรเอกชนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาสตรีก็มีเป็นจำนวนมาก และมีรูปแบบหลากหลาย มีสมาชิกเครือข่ายทั่วประเทศ องค์กรเหล่านี้มีส่วนช่วยเหลือเสริมศักยภาพของสตรี โดยการให้ความรู้และทักษะด้านอาชีพ ยกกระดับคุณภาพชีวิต รวมทั้งให้ความช่วยเหลือสตรีที่ประสบปัญหาหรือตกทุกข์ได้ยาก ในหลายโอกาสได้ร่วมทำงานกับภาครัฐเพื่อให้งานประสบผลตามความมุ่งหมาย

ตัวอย่างของมาตรการที่เป็นรูปธรรมของรัฐเพื่อลดภาวะความยากจนของสตรี มีดังนี้

1. กรมประชาสงเคราะห์จัดโครงการสงเคราะห์เด็กในครอบครัวยากจน จัดตั้งสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กปฐมวัยในชุมชนด้วยโอกาส เพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ให้เบี้ยยังชีพแก่คนพิการที่ยากจน จัดโครงการสร้างชีวิตใหม่แก่สตรีชนบทในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้เงินกู้ยืมแก่สตรีที่รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพ ให้การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย จัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น จากที่ได้จัดศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้านในชนบทจนครบแล้วทุกหมู่บ้าน
2. กรมพัฒนาชุมชนจัดรวมกลุ่มอาชีพสตรีและกลุ่มออมทรัพย์ในชนบท และร่วมดำเนินการในโครงการแก้ไขปัญหา ความยากจนในชนบท ซึ่งเป็นโครงการที่ให้ครัวเรือนยากจนรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทต่อปี สามารถยืมเงินทุนเพื่อประกอบ อาชีพและส่งเสริมใช้เงินทุนภายในระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี
3. กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขึ้นเพื่อสนับสนุนกิจกรรมเพิ่มรายได้โดยเชื่อมโยงกับธนาคาร ส่งเสริมการทำธุรกิจขนาดเล็กของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรให้ครบวงจร โดยจัดให้มีตลาดจำหน่ายสินค้าของกลุ่มในทุกระดับ จัดตั้งกองทุนอาหารหมู่บ้านขึ้นในหมู่บ้านยากจน
4. สำนักงานพัฒนาชุมชนเมืองดำเนินการช่วยเหลือชาวชุมชนแออัดและผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองให้สามารถเพิ่มรายได้ มีความมั่นคงของรายได้และมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมผ่านกระบวนการออมทรัพย์ และสินเชื่อ โดยสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ พัฒนาอาชีพและธุรกิจชุมชน ปัจจุบันมีกลุ่มออมทรัพย์ในเครือข่ายกว่า 400 กลุ่ม จำนวนสมาชิกประมาณ 70,000 คน ใน 34 จังหวัด กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจัดตั้งสำนักส่งเสริมและพัฒนาผู้รับงานไปทำที่บ้าน และจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมพัฒนา และคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้านซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นสตรี ได้เริ่มสำรวจจำนวนผู้รับงานไปทำที่บ้าน สภาพการจ้าง และสภาพการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกฎหมายให้ความคุ้มครองต่อไป

ปัญหาที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการขจัดภาวะความยากจนของสตรี

ผลจากมาตรการพัฒนาสตรีหลาย มาตรการมีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของสตรีที่ยากจนได้ระดับหนึ่งแต่อาจไม่มากนัก เพราะความจนนอกจากจะเกิดจากสภาพของบุคคลหรือสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมแล้วยังเกิดจากการขาดประสิทธิภาพของรัฐในการกระจายรายได้การจัดการศึกษา และการสร้างงานที่มีความต่อเนื่อง ตลอดจนขาดความเอาใจใส่จริงจังจากเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น ในส่วนที่เกี่ยวกับสตรีโดยตรงยังมีอุปสรรคในด้านอื่นอีก เป็นต้นว่า

1. ค่านิยมทางสังคมที่ตอกย้ำว่าสตรีมีข้อด้อยเมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษยังไม่เปลี่ยนแปลง สตรีจำนวนไม่น้อยยังยอมรับว่าตนไม่มีความสามารถเท่าบุรุษ และยอมรับบทบาทที่บุรุษเป็นผู้กำหนดให้
2. สตรีต้องรับภาระงานในบ้านและนอกบ้านทำให้ไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองในด้านความรู้หรือฝีมือ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้มีรายได้ต่ำ
3. สตรีในภาคเกษตรกรรมทำงานหนักไม่แพ้บุรุษหรืออาจหนักกว่าแต่บทบาทไม่เด่นและไม่ใคร่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักรเครื่องยนต์ทางการเกษตร
4. สตรีไม่สามารถเปลี่ยนบทบาทและพฤติกรรมการใช้จ่ายของสมาชิกที่เป็นบุรุษในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ช่วยผ่อนภาระงานบ้าน และนิยมการบริโภคที่ไม่เป็นประโยชน์ เช่น สุรา บุหรี่ การพนัน ครอบครัวจึงไม่มีเงินออม
5. การรวมกลุ่มของสตรีมักเป็นการรวมที่ไม่ถาวร ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีเวลาพอ หรือไม่เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มเพราะ ขาดข้อมูลและความเข้าใจที่ถูกต้อง
6. ยังไม่มีกฎหมายให้คุ้มครองแรงงานสตรีในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ การรับงานทำโดยได้ค่าจ้างเป็นรายชิ้น ทำให้สตรีมีรายได้ต่ำ และมีปัญหาด้านสุขภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อลดภาวะความยากจนของสตรี

1. ให้ความช่วยเหลือแก่สตรีที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นกรณีพิเศษ เช่น อาจให้สิทธิประโยชน์จากโครงการประกันสังคมมากกว่าผู้ประกันตนทั่วไป หรือ อนุมัติเงินกู้เพื่อประกอบอาชีพในเกณฑ์ที่ลดหย่อนเป็นพิเศษ
2. การวางแผนและการดำเนินกิจกรรมพัฒนาต่างๆของรัฐต้องอยู่บนพื้นฐานที่ว่าสตรีไม่ได้ถูกกีดกันให้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ หรือ เป็นการเพิ่มภาระแก่สตรี
3. ปรับปรุงประสิทธิภาพของกลไก และสถาบันต่าง ๆ ของรัฐให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาความยากจนโดยรวม ซึ่งจะส่งผลดีต่อสตรีที่ยากจน
4. จัดงบประมาณส่งเสริมการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีให้พอเพียง และปรับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการต้องมีผู้ค้ำประกัน ซึ่งจะช่วยลดอุปสรรคในการเข้ารับบริการ
5. จัดระบบให้สตรีสามารถเข้าถึงสถานอนามัยครอบครัว และระบบสินเชื่อประเภทต่าง ๆ เครือข่ายกลุ่มอนามัยของสำนักงานพัฒนาชุมชนเมือง อาจพัฒนาเป็น "ธนาคารผู้หญิง" ในอนาคต
6. ให้โอกาสแก่สตรีในการฝึกอบรมทุกประเภทโดยเท่าเทียมกับบุรุษ

7. รัฐต้องให้การคุ้มครองแรงงานสตรีนอกระบบในรูปแบบที่มีการรองรับโดยกฎหมาย
8. คนยากจนที่ช่วยตนเองไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี ต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

.....

.....

เส้นทางชีวิตของผู้หญิงยากจนในเมือง

จะเด็จ เชาวน์วิไล

มูลนิธิเพื่อนหญิง

สภาพปัญหา

ในช่วงเวลากว่า 4 ทศวรรษของการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย โดยมุ่งเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรม การส่งออก ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตขึ้นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะร้อยละ 8 - 9 ต่อปี เกิดการขยายตัวของธุรกิจภาคต่าง ๆ เช่น ภาคการเงิน การธนาคาร ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ มีชนชั้นกลางเกิดขึ้นมากมายที่ประกอบอาชีพในภาคต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบทุนนิยมที่เน้นการค้าเสรี แต่ขณะเดียวกัน ภาคเกษตรกรรม ในชนบทก็ถูกทอดทิ้งละเลยและล่มสลายในที่สุด เกษตรกรผู้ยากไร้ต่างอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ แต่ก็ต้องเผชิญ กับปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นกรรมกรราคาถูก มีอาชีพที่ไม่แน่นอน อยู่ในสลัม ขาดความมั่นคงในสังคม

การอพยพของชาวชนบทที่เข้ามาหางานทำในเมืองใหญ่ ๆ นั้น ส่วนหนึ่ง คือ กองทัพของผู้หญิง ซึ่งหลีกหนีจากความล้มเหลว ในภาคเกษตรมาสู่สถานภาพใหม่ คือ การเป็นแรงงานในเมือง ถึงแม้ว่าผู้หญิงเหล่านี้เริ่มมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นจากอดีตที่เคย ทำงานในครัวเรือนเป็นหลัก แต่การมีรายได้ประจำแน่นอนอยู่ในเมืองใหญ่ก็ไม่ได้หมายความว่าสถานภาพของผู้หญิงจะดีขึ้น เพราะการกำหนดคุณค่า ทางสังคมที่แตกต่างสำหรับหญิงและชายนำมาซึ่งความไม่เท่าเทียมในหลายรูปแบบ ส่งผลถึงการจำกัดโอกาส การมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้หญิง ในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะโอกาสในการพัฒนาตนเอง ทำให้บทบาทการเป็นผู้นำตกอยู่กับผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ แม้ปัจจุบันผู้หญิงจะมีบทบาททางเศรษฐกิจมากขึ้นดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ความเชื่อของสังคมที่ผูกติดผู้หญิงไว้กับงานบ้านงานครัว ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านจึงยังถูกจำกัด โอกาสหลายประการ ทั้งหญิงโสดและหญิงที่แต่งงานแล้ว เพราะระบบทุนนิยมมักเหยียดเรื่อง ความเป็นหญิงมาเป็นข้ออ้าง เพื่อกำหนดเงื่อนไขใน การจ้างงาน โดยมองว่าผู้หญิงมีข้อจำกัดมาก เช่น การมีประจำเดือน การตั้งครรภ์ ภาวะการเลี้ยงดูลูก มีแรงน้อยกว่าผู้ชาย ทำให้ไม่มีความสามารถ ทำงานได้ดีเท่ากับผู้ชาย ดังนั้นสวัสดิการค่าจ้าง และสภาพการทำงาน จึงต้องต่ำกว่าผู้ชาย สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลทำให้ผู้หญิงไม่มีโอกาสเลือกมากนัก จนต้องจำยอมไปทำงานที่ต้องเผชิญปัญหาและ ผลกระทบแตกต่างกันไปในแต่ละภาค ดังนี้

1. แรงงานหญิงในภาคอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมสิ่งทอ ตัดเย็บเสื้อผ้า อิเล็กทรอนิกส์ รองเท้าของเด็กเล่น ผลิตอาหาร เจียระไนเพชรพลอย ซึ่งมีแรงงานหญิงอยู่ประมาณร้อยละ 90 ของแรงงานทั้ง

หมด สภาพที่คนงานหญิงต้องเผชิญคือ ส่วนใหญ่ต้องทำงานโรงงานที่ไม่ได้มาตรฐานกฎหมายแรงงาน นายจ้างจะไม่จ่ายค่าแรงขั้นต่ำ ไม่มีสวัสดิการต่าง ๆ ตามกฎหมายแรงงานกำหนดไว้ เช่น ห้องน้ำ ห้องพยาบาล มีไม่เพียงพอ หรือไม่มีเลย ต้องอยู่ในโรงงานที่มีสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่ได้มาตรฐาน ทำให้คนงานหญิงต้องประสบปัญหา การเจ็บป่วยจากโรคที่เกิดจากการทำงาน หรือประสบบุติเหตุต่าง ๆ และท้ายสุดอาจถูกเลิกจ้าง ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมตามมา คนงานหญิงที่อายุมากก็ถูกบังคับให้ออกจากงาน โดยอาจได้ค่าชดเชยหรือไม่ได้ค่าชดเชย โดยเฉพาะในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ คนงานหญิงถูกเลิกจ้างจำนวนมากต้องไปทำงานที่ได้ค่าแรงและ สวัสดิการลดลงถึงเท่าตัว

2. แรงงานหญิงในภาคนอกระบบ แรงงานหญิงที่เข้าไปอยู่ในภาคการจ้างงานนอก ระบบนั้น จะมีการประกอบอาชีพ 2 ลักษณะหลัก ๆ คือ การประกอบอาชีพอิสระ เช่น การค้าขาย และการทำงานในระบบเช่าช่วงการผลิต เช่น การรับงานมาทำที่บ้าน และนอกจากนี้ยังเข้าไปทำงานในโรงงานขนาดเล็ก ซึ่งกฎหมายไม่สามารถเข้าไปดูแลได้ทั่วถึง ดังนั้นจึงทำให้แรงงานหญิงในกลุ่มนี้ประสบปัญหามากมาย ได้แก่ การขาดความมั่นคงในการทำงาน (มีงานทำไม่แน่นอน) ขาดการคุ้มครองในเรื่องค่าจ้าง (ได้ค่าจ้างรายชิ้น) สวัสดิการและสุขภาพความปลอดภัย เป็นต้น นอกจากนี้รัฐเองไม่ตระหนักถึงความสำคัญของแรงงานนอกระบบ จึงไม่มีนโยบายการส่งเสริมและออกกฎหมายมาคุ้มครองแรงงานกลุ่มนี้เพียงพอ
3. แรงงานหญิงในภาคบริการ เช่น สถานบริการ โรงแรม, ร้านอาหาร งานตามห้างสรรพสินค้า, มินิมาร์ทต่าง ๆ คนงานหญิงจะได้รับค่าจ้างเพียงค่าแรงขั้นต่ำ หรือต้องขายของให้ได้เป่าตามที่นายจ้างกำหนดจึงได้ค่าแรงพอเพียง ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างชั่วคราว และมีลักษณะเช่าช่วง (ได้รับค่าแรงต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำ) โอกาสบรรจุเป็นลูกจ้างประจำมีน้อยและไม่ได้รับ สิทธิ,สวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนด ต้องทำงานเป็นชั่วโมงยาวนาน ไม่มีโอกาสต่อรองในการเปลี่ยนแปลงสภาพการจ้าง เพราะไม่มีโอกาสในการตั้งองค์กรแรงงาน
4. แรงงานหญิงในภาคบริการทางเพศ ต้องประสบปัญหาถูกล่อลวงไปขายในต่างประเทศ หรือที่อยู่ในเมืองไทย ก็มีสภาพการทำงานที่เลวร้ายต้องเสี่ยงกับโรคภัยร้ายแรงนานาและไร้ซึ่งสวัสดิภาพความปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้สังคมส่วนใหญ่ยังไม่ยอมรับแรงงานหญิงในภาคบริการทางเพศ ทำให้ปัญหาของพวกเขาที่จะได้รับการแก้ไข
5. แรงงานหญิงในภาคการเงินและธนาคาร ปัญหาที่เผชิญ คือ โอกาสในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งมีน้อยมาก เพราะนายจ้างมักนำข้อจำกัดด้านสรีระ เช่น การตั้งครรภ์ มาเป็นข้ออ้างทำให้งานของเธอจำกัดอยู่เฉพาะงานบริการด้านการเงิน ส่วนงานบริหารระดับนโยบาย ผู้หญิงมีโอกาสน้อยมาก ธนาคารบางแห่งมีการเลือกปฏิบัติไม่รับผู้หญิงเข้าทำงานในบางตำแหน่ง ในปัจจุบันพวกเขาก็ต้องเผชิญปัญหาความมั่นคงในการทำงาน คือ มีโอกาสในการถูกเลิกจ้างมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้หญิงต้องเผชิญ ทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสตรี และ องค์กรแรงงานหญิง พยายาม เข้าไปสนับสนุนและ ส่งเสริมการรวมกลุ่มคนงานหญิงในกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ โดยร่วมกันทำกิจกรรมส่งเสริม และพัฒนาตนเอง เช่น การฝึกอบรม การให้การศึกษา ในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพและโอกาสให้คนงานหญิง ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตสำนึก ตระหนักถึงปัญหาของตนเอง นำมาสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ความตื่นตัวต่อ ปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ ทำให้คนงานหญิงในกลุ่มต่าง ๆ ร่วมกันรณรงค์เสนอข้อเรียกร้องต่าง ๆ ต่อรัฐ ที่ผ่านมามีผลงานที่ ประสบความสำเร็จ เช่น การรณรงค์ให้มีกฎหมายประกันสังคมในปี 2533, การรณรงค์ให้มีกฎหมายลาคลอด 90 วัน ในปี 2536 โดยใช้เวทีวันสตรีสากลของทุกปีเป็นการเคลื่อนไหว แต่สิ่งที่สำคัญนั้นซึ่งองค์กรพัฒนา เอกชนด้านสตรี และองค์กรแรงงานหญิง ตระหนักร่วมกันคือ การพัฒนาด้านการศึกษาและฝึกอบรมที่จะทำให้อผู้หญิงและคนในสังคม เปลี่ยนทัศนคติ จากเดิม ทำให้อผู้หญิงเชื่อมั่นว่าสามารถ เป็นผู้ดำเนินการ เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมร่วมกับคนกลุ่มอื่น ๆ ได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากระยะเวลาร่วม 40 ปีของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 8 ฉบับ ที่ดำเนินตามนโยบาย และแนวคิดกองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลกนั้นได้ นำพาประเทศไทยสู่ระบบการค้าเสรี มุ่งเน้นพัฒนา ภาคอุตสาหกรรมจนละเลยการพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ จะเห็นว่าชีวิตของผู้หญิงทุกกลุ่มถูกทำให้จนลง ไม่ ว่าเรื่องค่าแรง สวัสดิการ คุณภาพชีวิตตกต่ำลงเรื่อย ๆ เมื่อมาเผชิญกับภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ยิ่งทำ ให้ผู้หญิงยากจน ลง ฉะนั้นทางออกและแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของผู้หญิง คือ ต้องให้ผู้หญิงมีบทบาทในการกำหนด นโยบายและแผนการ พัฒนาของชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและตรงตามความต้องการที่แท้จริงของผู้ หญิง ด้วยวิธีทางนี้เท่านั้นที่ผู้หญิงทุกกลุ่มจะสามารถยกระดับ คุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นได้ และในภาวะวิกฤติ เศรษฐกิจนี้เอง แรงงานหญิงได้มีการรวมตัวกันที่จะเรียกร้องต่อสู้ขอให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายในเรื่อง ต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้มีสวัสดิการสังคมครอบคลุมผู้หญิงทุกกลุ่ม
2. ให้มีการประกันว่างงาน
3. ให้มีสถาบันคุ้มครองสุขภาพความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ
4. ให้รัฐควบคุมให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานอย่างเข้มงวด
5. ให้ตัวแทนคนงานหญิงเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับนโยบาย

.....
.....

กลุ่มแม่บ้าน : การรวมพลังของผู้หญิงยากจนในชนบท

นางพุลทรัพย์ สวนเมือง ตูลาพันธ์

จากค่านิยมทางสังคมที่เห็นผู้หญิงเป็นผู้ตามและเปรียบเทียบเหมือนช้างเท้าหลัง ส่วนผู้ชายเป็นผู้นำ หรือเป็นช้างเท้าหน้า รวมทั้งการแบ่งงานกันทำตามวิถีชีวิตดั้งเดิมส่งผลให้สังคมมองเห็นบทบาทในการทำงานของผู้หญิงเป็นแค่งานดูแลบ้าน และการเลี้ยงดูบุตร (Reproductive Work) ซึ่งไม่ได้รับการให้คุณค่าจากสังคม หรือมีการประเมินคุณค่าของงานนั้นต่ำกว่าที่เป็นจริง การพัฒนาสังคมที่ผ่านมาจึงมักจะ ไปเน้นบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิง เช่น การถนอมอาหาร หรืออุนามัยแม่และเด็ก เป็นต้น ผู้หญิงจึงขาดโอกาสในการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ในด้านการผลิต (Productive Work) และขาดโอกาสในการยกระดับสถานภาพให้สามารถมีส่วนร่วมในงานชุมชน (Community Work) ดังเช่นที่ผู้ชายได้รับ ด้วยเหตุดังกล่าว บทบาททางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้หญิงจึงไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ทั้ง ๆ ที่ในหลาย ๆ กรณี ๆ ผู้หญิงก็ร่วมอยู่ในงานทางด้านการผลิต และงานของชุมชนเช่นเดียวกับผู้ชาย

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาจนถึงยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันได้ทำให้ช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจน กว้างมากขึ้น คนรวยยิ่งรวยขึ้น ส่วนคนจนก็ยากจนลง อัตราส่วนคนรวยมีจำนวนน้อยกว่าอัตราส่วนคนระดับกลางและคนจน ส่วนของคนในระดับ กลางและคนจนจำเป็นต้องขวนขวายดิ้นรนต่อสู้ ปากกัดตีนถีบเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ จากผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวคนไทยต้องเปลี่ยนไป ผู้ชายจะทำงานนอกบ้าน หรือทำงานในภาคการผลิตแต่เพียงคนเดียวไม่ได้ ผู้หญิงต้องเข้าไป ช่วยแบกรับภาระทางเศรษฐกิจนั้นด้วย จากข้อมูลของสหประชาชาติพบว่า ผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคบริการ และภาค การผลิต จากข้อมูลของ Mehra และ Gammage ในปี 2542 พบว่าผู้หญิงในแถบประเทศเอเชียอยู่ในภาคการผลิตของประเทศถึงครึ่งหนึ่งของกำลัง แรงงานทั้งหมด ในประเทศไทยผู้หญิงที่อยู่ในเขตเมืองต้องออกมาทำงานนอกบ้านอยู่ตามโรงงานทอผ้า งานสำนักงานและงานบริการต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้ชายในขณะเดียวกันภาระดั้งเดิมเรื่องงานบ้านงานเรือนก็ยังตกอยู่ในความรับผิดชอบของผู้หญิงดังเช่นในอดีต

สำหรับในภาคชนบทครอบครัวของชาวชนบทก็ได้รับผลกระทบของการพัฒนาเช่นเดียวกันในภาคเกษตร การผลิตเพื่อการค้า ที่เข้ามาแทนที่การ ผลิตเพื่อยังชีพทำให้ครอบครัวชนบทต้องเป็นหนี้เป็นสิน ล้มละลาย เกิดการอพยพแรงงานทั้งแบบฤดูกาล และแบบถาวรทุกคน ในครอบครัวต้องช่วยกันทำงานกู้ฐานะไม่ว่าจะเป็นผู้ชายผู้หญิง หรือแม้แต่เด็ก ๆ ก็ไม่เว้นในกรณีของผู้หญิงชนบทบางคนก็อพยพแรง งานตามสามีไปหางานทำในเมือง เช่น งานก่อสร้าง งานโรงงาน หรืองานในเขตเกษตรอุตสาหกรรม เป็นต้น สำหรับผู้หญิงจำนวนมากที่ไม่ได้อพยพตามสามีไปทำงานนอกบ้านก็จะรับหน้าที่รับผิดชอบครอบครัวระหว่างที่ผู้ชายไม่อยู่บ้าน ในจำนวนนี้มีจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ขวนขวายหางานมาทำที่บ้านเป็นอาชีพเสริม หรือในบางแห่งอาชีพเสริมเหล่านี้ได้พัฒนาไปจนเป็นอาชีพหลัก เพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว

สภาพงานที่ผู้หญิงในชนบททำ สามารถแบ่งได้เป็นสองลักษณะคือ งานที่ใช้ทักษะดั้งเดิมที่ผู้หญิงมีอยู่ เช่น การแปรรูปอาหาร การทอผ้า ทำเครื่องเงิน งานจักสาน และงานหัตถกรรมอื่น ๆ เป็นต้น งานในลักษณะนี้ผู้หญิงต้องลงทุนผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์ หาแหล่งตลาดและ บริหารจัดการให้สามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าได้อย่างต่อเนื่อง

และมีกำไร ซึ่งผู้หญิงที่ทำงานลักษณะเช่นนี้ก็ต้องใช้ความพยายามในการพัฒนา ความสามารถและการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เหล่านี้ เพราะที่ผ่านมาพวกเธอไม่มีทักษะและไม่มีโอกาสในการพัฒนาทักษะของตน

งานในลักษณะที่สอง คือ งานที่มาจากการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมเป็นงานรับเหมาช่วงการผลิต เช่น การเย็บเสื้อผ้า การเย็บรองเท้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเจียรนัยพลอย และการฉีกแหวน เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้เป็นงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะการทำงานที่สูงมาก และไม่ต้องใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน แต่สิ่งที่ผู้หญิงจะต้องประสบก็คือ การจ้างแรงงานด้วยอัตราค่าจ้างที่ต่ำมาก ไม่ได้รับสวัสดิการ ใด ๆ จากผู้จ้าง มีงานให้ทำไม่สม่ำเสมอ และบางครั้งก็เกิดปัญหาสุขภาพจากงานที่ทำนั้น

จากปัญหาในการทำงานดังกล่าวที่ผู้หญิงชนบทต้องเผชิญในการประกอบอาชีพทั้งประเภทอิสระ และรับเหมาช่วงการผลิต ตัวผู้หญิงคนเดียวไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้เพียงลำพัง ความพยายามในการรวมตัวกันของกลุ่มผู้หญิง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นทางออก ทางหนึ่งของผู้หญิงยากจนในชนบทเหล่านี้ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มของแม่บ้าน และประสบความสำเร็จคือ หน่วยงาน

ปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านที่ดำเนินกิจกรรมด้านส่งเสริมอาชีพมีกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย กิจกรรมที่ทำก็มีหลากหลายประเภท อาทิ เช่น

1. ธุรกิจการให้บริการ เช่น ร้านค้าชุมชน ซื้อขายปุ๋ย นวดแผนโบราณ และรับซื้อของเก่า เป็นต้น
2. งานทางด้านหัตถกรรม เช่น การทอผ้า ทอเสื่อ เครื่องปั้นดินเผา ทำเครื่องเงิน และ จักสาน
3. งานทางด้านอุตสาหกรรม เช่น การเย็บเสื้อผ้า เจียรนัยพลอย ทำตุ๊กตา เย็บกระเป๋า ทำเครื่องประดับ เป็นต้น
4. งานทางด้านการเกษตรและแปรรูปการเกษตร เช่น กลุ่มเลี้ยงไก่ ทำชาสมุนไพร ทำขนม ทำกะปิ น้ำปลา และอื่น ๆ เป็นต้น รูปแบบการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านก็มีหลายลักษณะทั้งรวมตัวกันแบบหลวม ๆ กล่าว คือมาทำงานในที่เดียวกันแล้วต่างคนต่างขายจนกระทั่งรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง ช่วยกันลงทุน ลงแรง และช่วยกันขาย กำไรก็แบ่งกันไป กลุ่มแม่บ้านเหล่านี้มีทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ บางกลุ่มอาจจะจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ หรือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น ส่วนบางกลุ่มก็เพียงแต่รวมกัน มีโครงสร้างการบริหารจัดการ แต่ไม่ได้จดทะเบียนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง จากการรวมกลุ่มกันของผู้หญิงยากจนในชนบทในรูปแบบของกลุ่มแม่บ้านนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบหลายอย่างตามมา อาทิ เช่น

1. พัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวชนบท เบญจา จิรภัทรพิมล ได้รายงานในงานวิจัยเรื่องแรงงานสตรีกับการประกอบ อุตสาหกรรมในหมู่บ้าน : มิติหนึ่งของการพัฒนาเมื่อปี 2542 ว่า ผู้หญิงชนบทเหล่านี้จะมีรายได้จากการทำงานประมาณวันละ 60 - 100 บาท ซึ่งรายได้เหล่านี้แม่บ้านจะ นำไปใช้เป็นค่าอาหาร ค่าเล่าเรียนลูก ซ่อมแซมบ้าน ซื้อข้าวของเครื่องใช้จำเป็น และมีเพียงเล็กน้อยที่ผู้หญิงเหล่านี้นำไปใช้เพื่อตนเอง จากราย งานดังกล่าวจะเห็นว่า รายได้ซึ่งแม่บ้านหามาได้จะถูกนำไปใช้ในกิจกรรมของครอบครัว เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวให้ดีขึ้น ไม่ต้อง ตกอยู่ในภาวะแร้นแค้น อดอยากและขาดโอกาส

2. สร้างความเข้มแข็ง และพลังในการแก้ปัญหาแบบกลุ่ม การรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้าน ช่วยทำให้เขาเหล่านั้นสามารถแก้ปัญหาความยากจน รวมทั้งปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ ในการประกอบอาชีพ ซึ่งปัญหาเหล่านั้นบางครั้งไม่สามารถแก้ได้ด้วยปัจเจกบุคคล แต่ต้องอาศัยการรวมกลุ่มจึงจะสามารถทะลุทะลวงไปได้ เช่น ปัญหาด้านการตลาด และการลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น การรวมกันในรูปแบบของ กลุ่มแม่บ้าน จึงช่วยให้แม่บ้านได้เรียนรู้การแก้ปัญหาแบบกลุ่ม และตระหนักถึงพลังและความเข้มแข็ง ที่เกิดจากการทำงาน ร่วมกัน
3. พัฒนาศักยภาพของผู้หญิง จากเดิมที่เคยรู้แต่เรื่องภายในครัว การเลี้ยงดูลูก หรือทำอาหาร การมาทำกิจกรรม ร่วมกันของกลุ่มได้ช่วยให้แม่บ้าน ได้เปิดโลกของตนเองสู่ภายนอก การฝึกอบรมต่าง ๆ ที่ได้รับจากหน่วยงานของภาครัฐ และเอกชนช่วยให้แม่บ้านได้พัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง แม่บ้านหลายกลุ่มประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมธุรกิจชุมชน เธอเหล่านั้นสามารถทำบัญชี ทำการตลาด หรืออาจจะเรียกรวม ๆ ว่ามีความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการ ความสามารถอีกด้านหนึ่งที่อยาก จะกล่าวถึงคือ ความสามารถพูดในที่ชุมชน หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมที่มีคนเข้าร่วมมาก ๆ ได้ซึ่งต่างกับสมัยก่อนที่ผู้หญิงชนบทมักจะอยู่ในสังคม เงียบไม่กล้าแสดงออกใด ๆ นอกจากนั้นกลุ่มแม่บ้านยังสามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ของภาครัฐ เช่น การฝึกอบรม ข้อมูลข่าวสาร และเงินกู้ เป็นต้น
4. เปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงชนบท จากบทบาทดั้งเดิมในการทำงานบ้าน (Reproductive) ที่ผู้หญิงมีอยู่กับบทบาทการผลิต (Productive) หรือบทบาททางเศรษฐกิจ และบทบาททางสังคม (Community) ที่แอบซ่อนอยู่ในผู้หญิงชนบทนั้นปรากฏว่าเมื่อแม่บ้านได้รวมกลุ่มกัน ประกอบกิจกรรม ได้ทำให้การมีส่วนร่วมช่วยเศรษฐกิจครอบครัวของแม่บ้าน ชัดเจนขึ้น รวมทั้งความรู้ ความสามารถที่เพิ่มขึ้นของแม่บ้าน ที่สังคมได้ประจักษ์ ได้ช่วยให้การยอมรับบทบาทของผู้หญิงชนบทในทางเศรษฐกิจว่าเป็นส่วนหนึ่งในการเกื้อกูล (Contribute) ให้แก่เศรษฐกิจของครอบครัว และของ ประเทศ ซึ่งจากบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ได้ทำให้สถานภาพ ของผู้หญิงชนบทต่องานทางสังคมดีขึ้น ด้วยเช่นกัน พบว่าผู้นำท้องถิ่นสตรี เช่น อบต. ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันส่วนใหญ่เติบโตมาจากการเป็นผู้นำกลุ่มแม่บ้าน มาก่อนการพัฒนาของ กลุ่มแม่บ้านในชนบทของสังคมไทยมีส่วนสำคัญอย่าง มากในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ศักยภาพ และสถานภาพของผู้หญิงชนบท ช่วยทำให้ผู้หญิงยากจนเหล่านี้มีความเข้มแข็ง และมีโอกาสเพิ่มมากขึ้น ในอนาคตข้างหน้า การพัฒนาแม่บ้านคงต้องดำเนินต่อไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้นพร้อมด้วยเนื้อหาการพัฒนาที่เป็น ประโยชน์มากยิ่งขึ้น